

ROLA USŁUG PORADNICZYCH W GOSPODARCE HODOWLANEJ NA PRZYKŁADZIE SPÓŁDZIELCZOŚCI MLECZARSKIEJ

Marian Trendota

Spółdzielczość mleczarska skupuje mleko towarowe od wszystkich gospodarstw rolnych deklarujących dostawę mleka do mleczarni spółdzielczej. Natomiast oddziałuje za pośrednictwem usług poradniczych na rozwój gospodarki hodowlanej o kierunku mlecznym jedynie w gospodarstwach indywidualnych i częściowo w spółdzielniach produkcyjnych. Państwowe gospodarstwa rolne oraz część spółdzielni produkcyjnych posiadają własną służbę zootechniczną. W badanym okresie obejmującym lata 1961-1966, a zwłaszcza w ostatnim roku prowadzenia służby poradniczej przez spółdzielczość mleczarską (w 1966 r.), ilość gospodarstw indywidualnych wynosiła ok. 3600 tys. Z liczby tej przypada na gospodarstwa:

bez krów	810 tys.
posiadających po 1 krowie	1350 tys.
posiadających po 2 i więcej krów	1440 tys.

Jak dotąd, tak i w przyszłości chów bydła będzie się rozwijać, a produkcja mleka będzie wzrastać i osiągać coraz lepszą jakość. Wyznacza to niemałe zadania dla postępu hodowlanego w rolnictwie.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA USŁUG PORADNICZYCH W GOSPODARCE MLECZNEJ

Sieć spółdzielni mleczarskich i ich zakładów pomocniczych obejmuje cały kraj. Przewijające się w przemyśle mleczarskim tendencje do koncentracji produkcji wywołały proces łączenia się małych spółdzielni mleczarskich w większe jednostki organizacyjne, technicznie sprawniejsze i ekonomicznie mocniejsze. Koncentracja przetwórstwa narzuca potrzebę doskonalenia form współpracy zakładów mleczarskich z członkami spółdzielni. Zgodnie bowiem z założeniami statutu członek spółdzielni — producent mleka — jest zarazem współgospodarzem spółdzielni. Więż członkowska, jaka łączy członków spółdzielni, umożliwia zbiorowe działanie, kształtowanie opinii w zakresie postępu hodowlanego, organizowanie czynów społecznych przy budowie zlewni mleka, zagospodarowywaniu wspólnot pastwiskowych we wsiach itp., jak również ułatwia rozwijanie

usług poradniczo-hodowlanych wśród zrzeszonych członków spółdzielni i dostawców mleka.

Łączność spółdzielni mleczarskich z członkami — hodowcami była mlecznego odbywa się na różnych płaszczyznach, jak na przykład:

- na zebraniach terenowych z udziałem specjalistów,
- na walnych zebraniach członków spółdzielni, lub delegatów,
- na kursach organizowanych przez spółdzielczość mleczarską wspólnie z organizacjami rolniczymi i przez służbę poradniczą spółdzielni,
- na specjalistycznych pokazach z zakresu konserwacji pasz, produkcji zielonek, modernizacji i higienizacji obór, doju ręcznego i mechanicznego, wdrażania mechanizacji itp.,
- w organizacjach hodowców, którym patronuje spółdzielczość mleczarska,
- w społecznych punktach poradnictwa, w punktach skupu mleka itp.

W badanym okresie spółdzielczość mleczarska zatrudniała 1758 instruktorów poradnictwa. W liczbie tej największą grupę stanowili „instruktorzy hodowlani” (1128 pracowników), którzy wykonywali usługi poradnicze wyłącznie dla hodowców bydła. Praca ich polegała przede wszystkim na przekazywaniu wiedzy hodowlanej oraz wiedzy z zakresu produkcji i konserwacji pasz, zoohigieny i mechanizacji prac. Usługami poradniczymi prowadzonymi w zakresie skupu mleka oraz badania oceny mleczności krów zajmowała się grupa pozostałych 630 społecznych instruktorów poradnictwa.

Terenem skoncentrowanego działania instruktorów były punkty skupu mleka oraz społeczne punkty poradnictwa żywieniowego organizowane w gospodarstwach hodowców bydła. Społeczny punkt poradnictwa był wyposażony zwykle w apteczkę weterynaryjną, biblioteczkę fachową i narzędzia zoohigieniczne dla służenia pomocą w nagłych wypadkach. Producent rolny, u którego zlokalizowany był społeczny punkt poradnictwa hodowlanego, był odpowiednio przeszkolony w zakresie minimum wiedzy fachowej potrzebnej do spełniania funkcji poradniczej na codzień pod nieobecność instruktora. W oparciu o te punkty instruktorzy poradnictwa urządzali szkolenia, pogadanki, pokazy hodowlane, pokazy kiszenia pasz i jej konserwacji, uprawy poletek paszowych, organizowali przeglądy obór, pokazowe dojenie krów, bielenie obór itd. Dla przykładu w 1966 r. instruktorzy w oparciu o 7243 punkty poradnictwa urządzili łącznie 28 203 pokazy doju i żywienia oraz silosowania pasz, zorganizowali budowę 44 264 silosów, przeprowadzili 153 371 pokazy bielenia obór, utworzyli 620 zespołów pokazowego użytkowania łąk (na łącznej powierzchni 26 911 ha) oraz zorganizowali wiele konkursów hodowlanych. Na podkreślenie zasługuje fakt zorganizowania racjonalnego, pokazowego żywienia krów i wychowu cieląt w każdym punkcie poradnictwa hodowlanego.

Działalność służby poradniczej przysparzała niemałych korzyści społeczno-ekonomicznych. Dotyczy to zwłaszcza wszelkiego rodzaju konkursów i pokazów, które — stanowiąc realny przykład praktycznego zastosowania takich czy innych ulepszeń, promieniowały na otoczenie sąsiedzkie środowiska rolniczego. Wystarczy na przykład wspomnieć, że przeprowadzone pokazy żywienia krów dały w efekcie wydatny przyrost wydajności mlecznej (średnio o ok. 3,3 l mleka dziennie, tj. prawie o 30%), przy niezmiennym w zasadzie nakładzie paszy w przeliczeniu na 1 litr mleka.

Omawiane usługi wykonują nie tylko instruktorzy spółdzielczości mleczarskiej, lecz także inni usługodawcy. Jednak w badanym okresie największą rolę spełniała w tej dziedzinie własna służba poradnictwa spółdzielczości mleczarskiej (tab. 1).

FORMY I METODY PORADNICTWA HODOWLANEGO

Spółdzielczość mleczarska dobór form i sposobów świadczenia usług poradniczych w gospodarce hodowlanej oparła na analizie metod uznanych przez pedagogikę społeczną, czy też agronomię społeczną w kraju i za granicą. Wprowadzenie innowacji w rolnictwie przy pomocy gospodarstw przykładowych, o czym mówią np. Pamiętniki chłopów [5], czy Młode pokolenie chłopów [2], lub Awans pokolenia [3], dostarcza sporo doświadczeń i ocen mówiących o tym, czym są usługi poradnicze w rozwoju hodowli. W rozwijaniu usług poradniczych spółdzielczość mleczarska korzystała także z doświadczeń Kółek Rolniczych, Izb Rolniczych, Przysposobienia Rolniczego lat międzywojennych. Doświadczenia te utwierdzały organizatorów usług poradniczych w przeświadczeniu, że samym tylko słowem, odczytem, ustną poradą, bez równoczesnego poparcia porady konkretnym, żywym przykładem na roli, w oborze, w chowie krów — nie wywołamy twórczych procesów w chłopskiej gospodarce hodowlanej.

Skuteczność bezpośrednich kontaktów osobistych oraz stosowanie pokazów hodowlanych potwierdzają również badania zagraniczne. Jaki wpływ na postęp hodowlań mają poszczególne formy świadczenia usług poradniczych w USA, ilustrują dane zawarte w tabeli 2. Podobne wyniki uzyskano także w NRF [1]. W badaniach niemieckich wykazano ponadto, że na skuteczność poradnictwa hodowlanego wywierają duży wpływ takie czynniki, jak wyposażenie i stan bazy materialnej gospodarstwa oraz jego trwałość, społeczna postawa, osobowość i prestiż kierownika gospodarstwa przykładowego zwłaszcza jego wiek, cechy charakteru i zdolność oddziaływania na sąsiadów.

Na dużą rolę przykładu w działalności usługowej wskazują także badania ankietowe autora, o czym wymownie świadczą opinie respondentów przytoczone w końcowej części opracowania (załącznik).

Tabela 1

Procentowa struktura usług poradniczych w gospodarce hodowlanej
według źródeł pobierania
(Suma wypowiedzi udzielonych przez respondentów na pytanie ankiety
„Kto udzielił mi porady?” = 100)

Rodzaj usługi poradniczej	Usługodawca (źródło pobierania)						
	agronom i zoot. gromadz.	instruk- tor spół- dzielni mlecz.	kółko rol.	szkoła rol.	radio i tele- wizja	kursy rol.	książki i gaz. rol.
Zapisanie się do koła hodowców bydła	9	62	4	5	7	7	6
Prowadzenie kontro- li użytkowości bydła	8	58	3	6	8	9	8
Nabycie książek rolniczych	14	34	4	8	20	12	8
Nabycie krowy zaro- dowej	10	52	3	6	11	9	9
Stosowanie insemina- cji krów	12	33	5	6	16	14	14
Wprowadzenie ulep- szeń w oborze (okno, ścieki, wentylacja itp.)	11	35	4	7	14	14	15
Zbudowanie gno- jowni	16	34	5	6	12	13	14
Bielenie obory	14	38	4	7	12	13	12
Nabycie dojarki mechanicznej	8	48	3	4	14	9	14
Stosowanie nawozów na pastwiska i łąki	12	18	4	9	20	19	18
Wprowadzenie wypa- su kwaterowe- go	11	32	4	7	16	14	16
Zakupienie ogrodze- nia elektrycz- nego	9	45	4	5	15	10	12
Założenie taśmy zie- lonej	14	30	5	9	7	17	18
Zbudowanie silosu	15	41	4	5	11	12	12
Sporządzanie kisz- nek	15	33	4	7	13	13	15

Źródło: Ankieta własna.

Tabela 2

Wpływ poszczególnych form poradnictwa hodowlanego
na produkcję mleka w USA

Forma świadczenia usług	Efekt usług w %
Osobiste kontakty z instruktorem	32,9
Spotkania grupowe z instruktorem (szkolenie, pokazy, ćwiczenia itp.)	18,4
Prasa, literatura zawodowa	16,0
Radio i telewizja	0,5
Oddziaływanie przez przykład sąsiada, u którego dokonano ulepszeń	32,0
Inne np. tradycja	0,2
Usługi hodowlane razem	100,0

Źródło: Gallup G.M.C., Wilson L. Extension teaching methods. Federal Extension Service, USA, Washington, 1965.

USŁUGI HODOWLANE W ŚWIETLE BADAŃ ANKIETOWYCH

Badaniem ankietowym objęto 1500 wybranych losowo gospodarstw hodowlanych prowadzonych przez członków spółdzielni mleczarskich [4]. Teren badań ograniczony został do 6 województw: białostockiego (oznaczonego dalej symbolem I), kieleckiego (II), krakowskiego (III), łódzkiego (IV), poznańskiego (V), wrocławskiego (VI).

Jako materiał kontrolno-uzupełniający wykorzystano materiały sprawozdawcze Centralnego Związku Spółdzielni Mleczarskich za lata 1961-1966, tj. część okresu, w którym spółdzielczość mleczarska posiadała własną służbę poradnictwa hodowlanego [6].

Ankieta składała się z trzech części dotyczących charakterystyki gospodarstwa i sytuacji społecznej respondenta, opinii (wypowiedzi) respon-

Tabela 3

Liczebność ankiet wysłanych i wypełnionych
według badanych województw

Symbol woje- wództwa	Ilość ankiet wysłanych	Ilość ankiet wypełnio- nych	Procent nadesłanych odpowiedzi
I	243	113	47
II	110	63	58
III	198	93	47
IV	327	141	44
V	349	114	33
VI	286	88	30
Razem	1513	612	41

Źródło: Wyliczenia własne autora.

denta o usługach poradniczych oraz dróg przenikania (dyfuzji) postępu hodowlanego do gospodarstw.

Na 1513 ankiet wysłanych do rolników uzyskano 612 ankiet wypełnionych, tj. 41%. Odnosny wskaźnik w poszczególnych województwach wahał się w granicach od 30% (VI) do 58% (II). Dane umieszczone w tabeli 3.

Interesujące mogą być niektóre elementy charakteryzujące strukturę respondentów (i ich gospodarstw), którzy nadesłali wypowiedzi. I tak, jeśli chodzi o kwalifikacje ok. 66% respondentów posiada wykształcenie podstawowe, 29% — zasadnicze rolnicze i 5% — wykształcenie średnie.

Pod względem wielkości gospodarstw struktura respondentów przedstawiała się następująco:

% respondentów	pow. gospodarstw w ha
1	1-3
16	3-5
44	5-10
20	10-15
8	15-20
5	20-30

Natomiast struktura respondentów obliczona według ilości posiadanych krów mlecznych jest następująca:

% respondentów	ilość posiadanych krów
4	1
20	2
50	3-5
20	6-8
6	9 i więcej

Respondenci, jak wynika z analizy materiału ankietowego, są aktywnymi działaczami spółdzielczości mleczarskiej: 51% ogólnej ich liczby wchodzi w skład komitetów dostawców mleka, 14% — w skład rad spółdzielczych, a 8% sprawuje funkcje członków zarządu w spółdzielniach mleczarskich.

Z analizy otrzymanych materiałów wynika, że istnieją równocześnie dwie służby poradnictwa, które udzielają porad hodowcy: 1) rozpatrywana służba spółdzielczości mleczarskiej, 2) gromadzka służba rolna. Od nich przede wszystkim spodziewa się hodowca usług poradniczych. W badanym okresie spółdzielczość mleczarska posiadała 1128 instruktorów hodowlanych, a gromadzka służba rolna łącznie z kółkami rolniczymi 5289 instruktorów. W sumie daje to 7047 pracowników etatowych — instruktorów spółdzielczości mleczarskiej oraz agronomów i zootechników gromadzkich.

Usługi poradnicze pionu spółdzielczego świadczone były, jak już wspomniano, w ramach zebrań, kursów szkoleniowych, pokazów, ćwiczeń na poletkach, w polu, w oborze itp. Zasadniczo praktyczne poradnictwo odbywało się w 7243 punktach poradnictwa. Tam najczęściej przebywali i koncentrowali swą działalność instruktorzy poradnictwa.

Spółeczne punkty usług poradniczych (zwane też społecznymi punktami poradnictwa żywieniowego) z reguły organizowane były w lepszych, wyróżniających się gospodarstwach, które chętne były do wprowadzenia innowacji wynikających ze świadczonych usług poradniczych. Było to więc gospodarstwo posiadające ambicję stania się w przyszłości wzorcem dla otoczenia. Takie też były założenia organizatorów usług poradniczych.

Wyposażenie punktu usług poradniczych najczęściej składało się z trokara, apteczki weterynaryjnej, nożyc do obcinania racic u bydła, sondy, biblioteczki hodowcy, zakupionej przez spółdzielnię mleczarską, z aparatu do bielienia obór, przyrządów do suszenia traw (kozły wentylator) oraz z formy do budowy silosów.

Usługi świadczone przez instruktora OSM w społecznym punkcie poradniczym obejmowały: pokazy kiszenia zielonek, pokazy suszenia traw, pokazy budowy silosów, poletka roślin pastewnych (taśma zielona), kwaterowy wypas bydła, pokazy budowy gnojowni, pokazy doju (mechaniczny i ręczny), pokazy żywienia bydła itp. (tab. 1).

W odniesieniu do społecznych punktów poradnictwa stosowano założenia, że gdy w danej wsi przyjmą się formy ulepszeń w gospodarstwach, wówczas społeczny punkt usług poradniczych zlokalizowany zostaje w nowym gospodarstwie na terenie innej wsi, która pragnie uczestniczyć w postępie hodowlanym.

Instruktorzy doradzając hodowcom i ułatwiając stosowanie ulepszeń, zachęcają ich do prenumeraty czasopism rolniczych, bądź nawet prowadzą akwizycję książek rolniczych wśród hodowców. Zakupy tych książek były duże. Organizowano również wycieczki zagraniczne do krajów o wysoko rozwiniętym mleczarstwie, jak: Dania, Holandia, Szwecja itp. Była to więc jakaś prawidłowość, tak od strony pedagogicznej jak i agromomii społecznej — żywe słowo i pokaz wspierane były słowem drukowanym i szerszą obserwacją.

Z analizy materiału ankietowego wynika, że respondenci są żywo zainteresowani rozwojem usług poradniczych nie tylko w zakresie hodowli, lecz także — organizacji całości gospodarstwa rolnego. Respondenci podkreślali również niedostateczną pracę instytucji obsługujących rolnictwo oraz oceniali krytycznie działalność poszczególnych służb poradnictwa (tab. 4).

Jak widać z danych zamieszczonych w tabeli 4, stosunkowo najlepiej respondenci ocenili działalność instruktorów poradnictwa spółdzielczości mleczarskiej. Pośrednio wskazuje to na przewagę poradnictwa wyspecja-

Tabela 4

Ocena poszczególnych służb poradniczych świadczących usługi hodowlane w świetle wypowiedzi respondentów

Symbol województwa	Usługi					
	spółdzielczości mleczarskiej		gromadzkiej służby rolnej		kółek rolniczych	
	ilość wypowiedzi (ocen)					
	pozytywnych	negatywnych	pozytywnych	negatywnych	pozytywnych	negatywnych
I	91	24	59	47	18	12
II	54	9	23	32	6	15
III	85	8	53	16	30	14
IV	121	16	75	40	60	31
V	98	4	38	36	24	21
VI	73	10	37	23	28	15
Razem	522	71	285	194	166	108

Źródło: Ankieta własna autora.

lizowanego nad poradnictwem bardziej uniwersalnym (gromadzka służba rolna); chodzi oczywiście o przewagę pod względem skuteczności jego oddziaływania. Z tego też punktu widzenia, może budzić uzasadnione wątpliwości zapoczątkowana koncepcja w 1967 r., skoncentrowania całej służby poradnictwa w gromadzkich radach narodowych.

Idea koncentracji, sama w sobie jest słuszna, zapobiega bowiem marnotrawstwu środków i ich rozpraszaniu. Nie należy jednak zapominać i o drugim zjawisku bardzo istotnym we współczesnym życiu gospodarczym, mianowicie o specjalizacji, a o tym zapomniano, łącząc służby poradnicze i koncentrując usługi hodowlane w gromadzkiej radzie narodowej. Tym samym pozbawiono spółdzielczość mleczarską możliwości oddziaływania na produkcję surowca mlecznego, na jego ilość i jakość.

W mleczarstwie rok 1967 był okresem wyczekiwania służby poradniczej na połączenie z gromadzką służbą rolną. W konsekwencji wywołało to wyraźny spadek świadczonych usług. W 1968 r. nastąpiło przekazanie 1128 etatów instruktorskich do rad narodowych. Następuje okres przystosowywania się do nowej roli i przestawienie się na działanie nowymi metodami, niestety bardziej administracyjnymi, typowymi dla urzędu jakim jest rada narodowa.

Społeczne punkty poradnictwa opustoszały, zniknęły wypróbowane formy oddziaływania, a metody agronomii społecznej stosowane od lat przez spółdzielczość mleczarską w dużym stopniu zastąpiono okólnikami, nakazami i zakazami. Wyraźnemu ograniczeniu uległy środki finansowe wydatkowane na prowadzenie usług poradniczych (z ok. 70 mln zł w 1966 r. do 37 mln zł w 1968 r. i to łącznie ze środkami wydatkowanymi na aktywizację skupu).

Niekorzystne skutki tych zmian nie dały na siebie długo czekać. Osłabło oddziaływanie służby poradniczej w zakresie racjonalizacji żywienia cieląt i krów. Zastępowanie mleka w żywieniu cieląt koncentratami (Bovitan), co ma istotny wpływ na wzrost jego podaży, uległo wyraźnemu obniżeniu (z ok. 1300 ton w 1965 r. do 950 ton w 1969 r., gdy przedtem stale rosło poczynając od 125 ton w 1961 r.). Podobnie spada zużycie mieszanek mineralnych w żywieniu krów z ok. 1000 ton średnio rocznie w latach 1963-1965 do 370 ton w 1966 r. i aż do 150 ton w 1969 r. (tab. 5).

Ponadto osłabła intensywność porad w zakresie prowadzenia i zakładania poletek uprawy zielonek dla bydła, co pociągnęło za sobą spadek zaopatrzenia gospodarstw w nasiona o więcej niż 50% (z ok. 370 ton w 1966 r. do 150 ton nasion roślin pastewnych w 1969 r.).

Faktem jest, że dzięki intensyfikacji usług poradniczych spółdzielczość mleczarska walnie przyczyniła się do zbudowania 190 tys. silosów w latach 1957-1966. W samym tylko 1966 r. wybudowano 44 264 silosy, gdy w 1970 r. urządzono przy pomocy rad narodowych zaledwie 763 pokazy budowy silosów, a o wybudowanych silosach w ogóle brak danych. Do 1966 r. urządzano corocznie od 4 tys. do 7 tys. pokazów kiszenia zielonek, gdy w 1970 r. zorganizowano ich tylko i to wspólnie z radami narodowymi 2135.

Już tych kilka przykładów pokazuje skutki scalenia służby poradniczej. Działalność usługowa osłabła, a jej wyniki są znacznie skromniejsze w porównaniu z osiągnięciami wyspecjalizowanej służby poradnictwa (tab. 5).

W 1971 r. zapadły decyzje aktywizacji chowu bydła i produkcji mleka i mięsa. W decyzjach rządowych uznano wyższość specjalistycznych służb poradniczych i przywrócono służbę poradnictwa hodowlanego w spółdzielczości mleczarskiej. Odbudowa tej służby jest jednak sprawą niełatwą. Utracono kadrę wykszoloną, wdrożoną do działań praktycznych. Utracono także punkty poradnictwa społecznego. Tak jedno jak i drugie trzeba teraz odbudować, a ponadto przywrócić właściwe formy i metody działalności usługowej, znajdujące szeroką akceptację wśród hodowców.

*

*

*

Fakt zlikwidowania w 1967 r. wyspecjalizowanej służby poradnictwa hodowlanego należy zatem uznać za posunięcie błędne. Decyzje władz państwowych w 1971 r. dotyczące reaktywowania tej służby są niewątpliwie słuszne i wywrą dodatni wpływ na rozwój chowu bydła, na produkcję mleka i mięsa oraz poprawę jakości surowca mlecznego.

Badania wykazały, że rozwijanie usług poradniczych w zakresie hodowlanym przez spółdzielczość mleczarską wywarło bardzo istotny, ko-

Tabela 5

Elementy bazy organizacyjnej i ważniejsze prace służby poradnictwa hodowlanego spółdzielczości mleczarskiej w latach 1961-1966

Wyszczególnienie	1961	1962	1963	1964	1965	1966
Elementy bazy organizacyjnej						
Liczba społecznych punktów poradnictwa hodowlanego	5766	6897	6655	7089	7083	7243
Liczba kół hodowców bydła	—	625	627	576	544	536
Liczba członków kół hodowców bydła	—	22884	29178	32134	33110	35938
Liczba punktów inseminacyjnych	410	617	834	911	724	596
Wykonane prace						
Zorganizowano kursów szkolenia hodowców bydła	902	1673	2636	2732	2388	3172
Liczba krów objętych oceną mleczności	8121	15083	37355	48781	45660	przejęło Min. Rol- nictwa 472
Zorganizowano przeglądów bydła	237	282	482	611	789	472
Zainstalowano elektryzatorów pastwiskowych	3754	5587	3405	5251	3644	3145
Zorganizowano pokazów żywienia krów	4310	7303	5867	5902	5710	6378
Zorganizowano pokazów doju	5746	3288	4469	3793	3329	2988
Zorganizowano pokazów kiszenia zielonek	4592	6752	6815	7004	5909	4484
Zorganizowano zespołów uprawy łąk i pastwisk	1474	1366	1283	1283	1579	1610
Zorganizowano poletek nawozowych	1500	2000	1500	2000	1800	1777
Zainstalowano dojarek mech.	17	213	500	981	808	2329
Zainstalowano wentylatorów do suszenia siana	—	—	161	262	500	1000
Wybudowano silosów	6166	8889	12139	49209	60456	44264
Rozprowadzono ton mieszanek mineralnych	87	606	606	152	650	367
Rozprowadzono ton Bovitanu	125	249	249	1570	1290	1218

Źródło: Sprawdzania z działalności CZSMI 1961-1966.

rzystny wpływ na rozwój postępu hodowlanego i to zarówno na terenach zacofanych, jak i bardziej rozwiniętych.

Spoleczne punkty poradnictwa organizowane przez spółdzielnie mleczarskie uzyskały szeroką akceptację opinii społecznej zwłaszcza wśród rolników, jako najbardziej praktyczna i wypróbowana droga przekazu elementów postępu hodowlanego.

LITERATURA

1. Barreiss G., Hruschka E., Rheinwald H.: Probleme des Beispielbetriebs. Arbeiten der Landwirtschaftlichen Hochschule. Hohenheim, B. 12. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart 1962.
2. Chałasiński J.: Młode pokolenie chłopów. Instytut Kultury Wsi, 1938.
3. Chałasiński J.: Awans pokolenia. LSW, 1964.
4. Charaziński J., Trendota M.: Działalność spółdzielczości mleczarskiej. SIB, 1969.
5. Pamiętniki chłopów. IGSp. 1936.
6. Sprawozdanie roczne CZSM. 1961-1969.

M. Trendota

РОЛЬ КОНСУЛЬТАТИВНЫХ УСЛУГ В ЖИВОТНОВОДСТВЕ
НА ПРИМЕРЕ МОЛОЧНЫХ КООПЕРАТИВОВ

Резюме

Примененная в исследованиях анкета направленная 1513 корреспондентам в шести воеводствах на территории 23 окружных молочных кооперативов, а также вопросник, позволили произвести правильную оценку эффективности консультативных услуг в области разведения молочного скота. Анализ отчетных материалов Центрального союза молочных кооперативов в период 1961-1966 гг. и сравнительно за 1969 и 1977 годы, сделал возможным сравнение эффективности оказываемых консультативных услуг в масштабе страны.

Консультативные услуги в области разведения молочного скота, оказываемые молочными кооперативами, в свете проведенных исследований и ответов корреспондентов, выполняют свои задачи и воздействуют на повышение производства молока, улучшение гигиены доя, хранение и транспорт молока в молочные заводы. Они также способствуют улучшению кормления молочного скота и телят. Сверх того они стимулируют производство и концентрацию кормов в собственном хозяйстве.

К наиболее эффективным консультативным услугам принадлежат, наряду с практической учебой в социальном консультационном пункте, демонстрации кормления, доя, возделывания кормовых культур и строительства силосов. консервации кормов, а также инспекция скота и скотных дворов и предоставление в пользование земледельцам ветеринарного и зоотехнического оборудования.

M. Trendota

ROLE OF ADVISORY SERVICES IN ANIMAL BREEDING ON AN EXAMPLE
OF DAIRY COOPERATIVES

Summary

An enquiry addressed to 1513 respondents in six provinces on the area of 23 District Dairy Cooperatives as well as a questionnaire, enabled a correct estimation of effectiveness of advisory services in the scope of dairy cattle breeding. The

analysis of reports of the Central Union of Dairy Cooperatives for the period 1961-1966 against the reports for 1969 and 1970 enabled to compare the effectiveness of advisory services on the country scale.

The advisory services in the scope of dairy cattle breeding, rendered by dairy cooperatives, fulfil in the light of the enquiry answers their tasks. contributing to milk production increase, improvement of milking hygiene, storage and transport of milk to dairy plant. They improve also feeding of dairy cows and calves. Moreover, they stimulate production and conservation of fodders in particular farms.

To the most effective advisory services belong, apart from practical training at social advisory units, demonstrations of correct milking, cultivation of fodder crops, construction of siloses, conservation of fodders, inspections of cattle and cowhouses, supply of veterinary and zootechnical equipment.